

ARACI KURUMLAR

2022/09

Deniz Kahraman – Barış Yalın Uzunlu

Bu çalışmamızda Birliğimizin aracı kurumların yanı sıra ana faaliyet alanı sermaye piyasası işlemleri olan yatırım bankalarından derlediği 2022 yılı ilk dokuz ayına ait faaliyet verileri ile finansal veriler önceki dönemlerle karşılaştırılarak analiz etmiştir.

2022 yılının ilk dokuz ayında 63 aracı kurum ve 1 yatırım bankasından derlenen verilerin detayları Birliğimizin internet sitesinde kamuoyuna duyurulmaktadır.

FİNANSAL PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

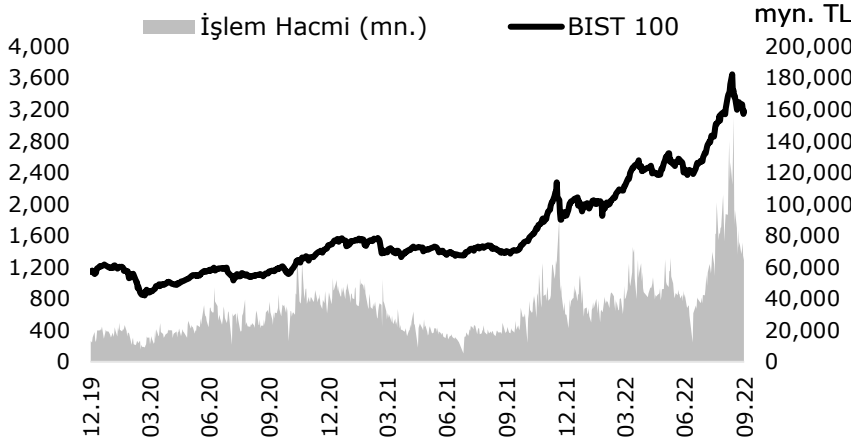
Gelişmiş ülkelerde faiz arttırmaları ile paralel sıkılaştıran para politikaları finansal piyasalara olumsuz yansımıştır. MSCI Dünya endeksi 2022 yılı ilk dokuz ayında 2021 sonuna göre %27 gerilemiştir. Türkiye’de ise enflasyondaki yükselişe rağmen gerek halka arzlar gerekse düşük faiz politikası sebebiyle pay piyasası yatırımları cazibesini sürdürmektedir. Buna mukabil, yabancı yatırımcıların piyasa payındaki azalış ise dikkat çekicidir. 2021 sonuna göre yabancı yatırımcıların pay senedi saklama payı 8 puan azalarak %32’ye gerilemiştir.

Yerli bireysel ise yatırımcıların pay piyasasına ilgisi sürerken, halka arzlarla 30 yeni şirket piyasaya katılmıştır.

Halka açık şirketlerin karlılığının üçüncü çeyrek bilançolarına yansımaları BIST 100 endeksi üzerinde olumlu etki yaratmış ve borsa tüm dünya borsalarından pozitif ayrılmıştır.

Borsa İstanbul’da Ağustos ayından itibaren önemli bir yükseliş hareketi gerçekleşmiştir. Bu yükseliş hareketi sırasında, birkaç yatırımcının özellikle bazı finansal teknikleri de kullanılarak bankacılık hisseleri ağırlıklı olmak üzere hem pay piyasasında hem de türev işlemlerinde önemli miktarlarda pozisyon aldığı anlaşılmıştır. Aynı yatırımcılar, Eylül ayı başında, birkaç gün içerisinde çok hızlı bir şekilde pozisyonlarını önemli miktarda arttırmışlardır. Ardından ortaya çıkan yurtdışı gelişmelere bağlı fiyat değişimleri karşısında, bu yatırımcıların özellikle pozisyon yoğunlaşması nedeniyle taşıdıkları türev ürünlerde teminat yönetimi açısından bazı zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelere rağmen, 2022 yılı ilk dokuz ayında BIST 100 endeksi 2021 yıl sonuna göre %71 artarak 3.100 seviyesini aşmıştır.

Grafik 1: Pay Piyasası İşlem Hacmi ve BIST-100

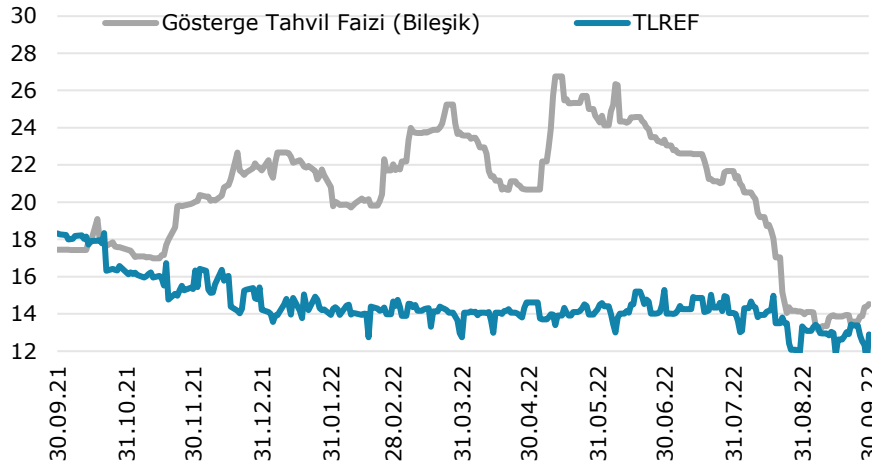
Kaynak: Borsa İstanbul

Gecelik faiz göstergesi TLREF de 2022 Eylül sonunda %13 seviyesine gerilemiştir. Bu durumda Ağustos ve Eylül aylarında politika faizinin toplam 200 baz puanlık indirimle %14'ten %12'ye çekilmesi etkili olmuştur.

2021 yılını %22 seviyesinden kapatan gösterge tahvil faizi Mayıs başında çeşitli yurtdışı ve yurtdışı gelişmelerin etkisiyle %27

seviyesini aşmıştı. Ancak daha sonra, yurtdışında alınan politika tedbirleri ile özellikle Ağustos ayında çok hızlı düşerek üçüncü çeyreği %14 seviyesinden kapatmıştır. Bu sert düşüşte TCMB'nin Temmuz sonundan başlamak kaydıyla bankalara getirdiği döviz mevduatına karşılık Türk lirası cinsinden uzun vade sabit faizli menkul kıymet tesis etme yükümlülüğü etkili olmuştur.

Grafik 2: Faiz Oranları

Kaynak: Rasyonet

ARACILIK FAALİYETLERİ

2022 üçüncü çeyreğinde yaşanan hareketlilik ile üçüncü çeyrekte pay senetlerinde hacim önceki çeyreğin %41 üzerine çıkmıştır. Sonuç olarak, borsa pay piyasasında kurumların toplam işlem hacmi (çift taraflı), 2022 yılının

ilk dokuz ayında 2021 yılının aynı dönemine göre %94 artarak 20 trilyon TL'ye yükselmiştir.

Vadeli işlemlerde de önemli bir artış gözlenmiş, 2022'nin ilk dokuz ayında vadeli işlem hacmi 2021 yılının aynı dönemine göre %105 artarak 10,7 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

Benzer şekilde yıllık bazda opsiyon işlemleri %42 artarak 38 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Kaldıraçlı işlemler ise 2022 yılı ilk dokuz ayında diğer yatırım araçlarına paralel olarak hacmini ciddi ölçüde arttırmıştır. Bu dönemde kaldıraçlı işlemler hacmi 2021 yılı aynı dönemine göre %122 artarak 18 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Diğer yandan tahvil-bono işlemleri 2021 ilk dokuz ayına göre %107 artarken, repo işlemleri aynı dönemde %12 azalmıştır.

Tablo 1'de yatırım kuruluşlarının (çift taraflı) işlem hacmi gösterilmektedir. Sabit getirili menkul kıymet kesin alım-satım ve repo/ters-repo işlemlerine Borsa İstanbul'da gerçekleşen işlemler ile borsa dışında gerçekleşip Borsa'ya tescil edilen işlemler dâhil edilmiştir. Merkez Bankası ve Takasbank'a ait işlemlere ise tabloda yer verilmemiştir.

Tablo 1: Yatırım Kuruluşlarının Toplam İşlem Hacmi (milyon TL)				
	2021/09	2021	2022/09	Yıllık Değ. (%)
Pay Senedi	10,040,966	14,946,643	19,513,424	94.3%
Aracı Kurum	9,020,759	13,338,010	17,432,450	93.2%
Banka	1,020,207	1,608,633	2,080,974	104.0%
SGMK	935,357	1,307,776	1,933,770	106.7%
Aracı Kurum	175,315	247,364	345,749	97.2%
Banka	760,042	1,060,412	1,588,021	108.9%
Repo	21,120,406	29,411,871	18,500,755	-12.4%
Aracı Kurum	4,935,656	6,843,620	2,164,702	-56.1%
Banka	16,184,750	22,568,251	16,336,052	0.9%
Vadeli İşlemler	5,203,660	8,872,143	10,663,247	104.9%
Aracı Kurum	4,987,272	8,482,584	10,036,281	101.2%
Banka	216,389	389,558	626,966	189.7%
Opsiyon	26,500	43,945	37,724	42.4%
Aracı Kurum	24,205	40,786	37,374	54.4%
Banka	2,294	3,159	350	-84.7%
Varant	60,995	79,881	75,960	24.5%
Kaldıraçlı İşl.	8,062,598	12,637,436	17,922,761	122.3%
Müşteri	4,597,425	7,224,033	10,497,018	128.3%
Likidite Sağlayıcı	3,465,173	5,413,403	7,425,743	114.3%

Kaynak: Borsa İstanbul, TSPB

* Sadece aracı kurumlar tarafından yapılmaktadır.

PAY SENETLERİ

2022 yılı ilk dokuz ayında 53 aracı kurum ve 1 yatırım bankası pay senedi piyasasında işlem yapmıştır. İşlem hacmi 2021 yılı ilk dokuz ayına oranla %94 artarak 20 trilyon TL'ye yükselmiştir. Pay senedi işlemlerinde yoğunlaşma devam etmekte olup, bir yatırım bankasıyla beraber ilk 4 kurumun hacmi, 2022

yılı ilk yarısında toplam piyasa hacminin %41'ini oluşturmuştur.

Yabancı yatırımcıların işlem hacmindeki payı 2021 ilk dokuz ayına göre 3 puan artarak %28'e yükselmiştir. İşlem hacmini %282 artıran yurtiçi kurumsal yatırımcılar 2021 yılı ilk

dokuz ayına göre en fazla oransal artışı sağlayan kalem olmuştur. Yurtdışı kurum ve yurtdışı kurumsal yatırımcı toplamı 2021 yılı ilk dokuz ayına göre toplam içindeki payını 3 puan arttırarak %28'e çıkarırken, yabancı yatırımcıların saklama içindeki payı 2021 ilk dokuz ayına göre 10 puan azalarak %32'ye gerilemiştir.

2022 ilk dokuz ayında Borsa İstanbul'da pay senedi işlem hacminin %72'si yurtiçi yatırımcılar tarafından yapılmıştır. MKK verilerine göre bu yatırımcılar 2022 Eylül sonu itibarıyla halka açık pay senetlerinin %69'una sahiptir.

2021 yılını 2,3 milyon kişiyle kapatan yerli bireysel yatırımcı sayısı, 2022 yılının ilk dokuz ayında 3 milyon kişiye yaklaşmıştır. Bu yatırımcıların işlem hacmi ise 2021 yılı ilk dokuz ayına göre %80 artarak 11,7 trilyon TL'ye çıkmıştır. Yurtiçi bireylerin toplamdaki payı ise 2021 yılının ilk dokuz ayına göre 3 puanlık düşüşle %62 olmuştur. Diğer taraftan yurtiçi

kurumsal yatırımcıların pay işlemleri sınırlı kalmaya devam etse de geçtiğimiz yıla göre %156 artarak 666 milyar TL'ye yükselmiştir.

Tablo 5'te pay senedi hacimlerinin departmanlara göre dağılımı ele alınmaktadır. En yüksek paya sahip olan internet işlemlerinin payı %52 olmuştur.

İnterneti, %26'lık payı ile doğrudan piyasa erişimi işlemleri takip etmektedir. Kurumların işlemlerinde doğrudan piyasa erişimi kanalının payı 2021 sonuna göre 2 puan artarak %26'ya çıkmıştır. Doğrudan piyasa erişiminin (direct market access/DMA) genellikle yüksek frekanslı ve/veya algoritmik işlem yapan yurtdışı kurumlar tarafından tercih edildiği görülmektedir. Toplam 12 kurum doğrudan piyasa erişimi üzerinden pay senedi işlemi yaparken, kurum bazında hayli yoğunlaşma olduğu, bu kanaldan yapılan pay senedi işlemlerinin %86'sının 2 kurum tarafından yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2: Kurumlarda İşlemlerin Yatırımcı Dağılımı (2022/09)

Yatırımcı	Pay Senedi	SGMK	Repo	Vadeli İşl.	Opsiyon	Varant	Kaldıraçlı
Yurtiçi Bireyler	61.7%	12.5%	26.0%	41.2%	31.5%	48.0%	56.4%
Yurtiçi Kurumlar	6.7%	32.1%	14.5%	13.6%	45.4%	50.5%	43.5%
Yurtiçi Kurumsal	3.4%	54.6%	58.9%	8.9%	9.0%	0.2%	0.0%
Yurtiçi Yatırımcı	71.8%	99.2%	99.4%	63.7%	86.0%	98.8%	99.9%
Yurtdışı Bireyler	0.1%	0.1%	0.0%	0.2%	0.0%	0.0%	0.0%
Yurtdışı Kurumlar	27.5%	0.7%	0.1%	35.7%	8.5%	1.2%	0.1%
Yurtdışı Kurumsal	0.6%	0.1%	0.4%	0.5%	5.5%	0.0%	0.0%
Yurtdışı Yatırımcı	28.2%	0.8%	0.6%	36.3%	14.0%	1.2%	0.1%
Toplam	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Kaynak: TSPB

SABİT GETİRİLİ MENKUL KIYMETLER

Sabit getirili menkul kıymetler (SGMK) piyasasında hem aracı kurumlar hem de bankalar faaliyet göstermektedir.

Yatırım kuruluşlarının kesin alım-satım işlem hacimleri (tescil dâhil), 2022 yılı ilk dokuz ayında 2021 yılı aynı dönemine göre %107 artarak 2 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Repo/ters-repo işlemleri ise (tescil dâhil) 2022 yılı ilk dokuz ayında 19 trilyon TL olmuş, hacim 2021 yılı aynı dönemine göre %12 azalmıştır.

2022 yılı ilk dokuz ayında 40 aracı kurum ve 43 banka tahvil/bono kesin alım satım piyasasında işlem yapmıştır. Bu işlemlerde aracı kurumların payı %18 olurken, bankalar %82'lik payı ellerinde tutmaktadır. Repo piyasasında ise 33 aracı kurum ile 33 banka işlem yapmıştır. Repo işlemlerinde aracı kurumların payı benzer şekilde %11 olmuştur. Aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilen repo işlem hacminin neredeyse beşte biri (%19) banka iştiraki olan tek bir aracı kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Verileri derlenen yatırım bankası, sabit getirili menkul kıymetler piyasasında da işlem yapmakta olup; aşağıda sunulan departman ve yatırımcı dağılımı analizlerine dâhil edilmiştir.

Birliğimizce verileri derlenen kurumların SGMK işlemlerinin hemen hemen tamamı yerli yatırımcılar tarafından yapılmıştır (Tablo 2).

VADELİ İŞLEMLER

2022 ilk dokuz ayında 51 aracı kurum ve 12 banka tarafından vadeli işlem yapılmıştır. Yatırım kuruluşlarınca yapılan toplam vadeli işlem hacmi, Tablo 1'de görüleceği üzere 2022'nin ilk dokuz ayında 2021 yılının aynı dönemine göre %100'den fazla artarak 10 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

Eylül ayında Borsa İstanbul'da VİOP işlemlerinde ciddi bir hareketlilik yaşanmış, birkaç yatırımcının bazı türev ürünlerde önemli miktarlarda pozisyon aldığı anlaşılmıştır. Ardından ortaya çıkan yurtdışı gelişmelere bağlı fiyat değişimleri karşısında, bu yatırımcıların özellikle pozisyon yoğunlaşması nedeniyle taşıdıkları türev ürünlerde teminat yönetimi açısından bazı zorluklar ortaya çıkmıştır.

Tahvil/bono işlem hacminin %55'ini yurtdışı kurumsal yatırımcılar oluştururken, %32'sini yurtdışı kurumlar gerçekleştirmiştir. 2021 yılının ilk dokuz ayında incelenen kurum SGMK işlemlerinin %25'ini kendi portföylerine yaparken bu oran 2022 ilk dokuz ayında %7'ye kadar gerilemiş, onun yerini toplam içindeki payını 23 puan arttırarak %30'a çıkaran şubeler üzerinden yapılan işlemler almıştır. (Tablo 5).

Repo/ters-repo piyasasında da aracı kurumlar ile yatırım bankasının müşterilerinin neredeyse tamamı yurtdışı yatırımcılardan oluşmaktadır. Kurumsal yatırımcıların bu işlemlerdeki payı 2022 ilk dokuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre %22 azalırken, payları %59'a inmiştir. Diğer taraftan son dönemde yurtdışı bireysel yatırımcıların repo hacmi fazla değişmezken toplamdaki payları %26'ya çıkmıştır.

Hem SGMK hem de repo işlemlerinde yurtdışı satış ve pazarlama departmanının payı ağırlıkla bir aracı kurumun yurtdışı kurumsal yatırımcıların işlemlerini bu departman aracılığıyla yapıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Teminat tamamlama çağrıları aracı kurumların sağladığı finansman desteği ile karşılanmış, vadeli kontratlarda pozisyonlar piyasa dinamikleri içerisinde sorunsuz bir şekilde kapanmıştır.

Tablo 3'te görüleceği üzere, BIST pay ve endekslerini dayanak alan vadeli işlemler geçen yıllarda olduğu gibi en yüksek grup olmaya devam etmiştir.

Paya dayalı vadeli işlemler %134 artarken, kıymetli madenleri dayanak alan ve diğer olarak sınıflandırılan vadeli işlemleri yıllık bazda %18 artmıştır. Böylece, bu dönemde diğer olarak sınıflandırılan vadeli işlemlerin toplam içerisindeki payı 2021 yılı aynı dönemine göre %5'e gerilerken, paya dayalı vadeli işlemlerin

toplam içindeki payı 5 puan artarak %40'a çıkmıştır.

Aracı kurumlar ve değerlendirmeye alınan yatırım bankası toplam işlemlerin %94'ünü gerçekleştirmekte olup, diğer 12 bankanın işlemleri çok sınırlıdır. Yaratılan hacmin %23'lük kısmı tek bir kurumdan gelirken, ilk 2 kurum toplam hacmin üçte birini oluşturmaktadır.

Pay senedi işlemlerin %62'sini oluşturan yurtiçi bireysel yatırımcılar, vadeli işlemlerde de en yüksek paya sahip olup, toplam vadeli işlem hacminin %41'ini oluşturmaktadır (bkz. Tablo 2).

Daha çok yurtdışı kurumları yansıtan yabancı yatırımcıların payı ise 2021 sonuna göre 2 puan artarak %36'ya çıkmıştır. Departman bazında bakıldığında ise yurtdışı departmanındaki işlem hacmi payı %7 ile sınırlı kalmıştır. Yabancı yatırımcıların işlem hacminin bir kısmı, DMA ve internet kanalları aracılığıyla gerçekleşirken, bazı aracı kurumlar da bu işlemleri yurtdışı satış departmanları olmaması nedeniyle yurtiçi satış departmanı altında yürütmektedir. Toplam 7 kurumun kullandığı

doğrudan piyasa erişimi kanalının işlem hacmindeki payı 2021 yılına göre değişmeyerek %30 olmuştur. Doğrudan Piyasa Erişimi ve internet kanalları ile yapılan vadeli işlemler toplam hacmin üçte ikisini oluşturmaktadır.

Tablo 3: Ürün Bazında Vadeli İşlem Hacmi Dağılımı

Ürün	2021/09	2021	2022/09
Endeks	38.8%	35.6%	37.6%
Döviz	17.7%	21.7%	17.6%
Pay	35.0%	35.1%	39.9%
Diğer	8.4%	7.5%	4.9%
Toplam	100%	100%	100%

Kaynak: Borsa İstanbul

İncelenen kurumların vadeli işlemlerinde departman dağılımında en yüksek pay %35 ile internet kanalıdır. Bu pay 2021 toplamına göre 3 puan azalsa da internet hala vadeli işlemler için en popüler kanal olmayı sürdürmektedir.

Bu dönemde yurtiçi satış ve pazarlama kanalıyla yapılan vadeli işlemlerin hacmi iki buçuk katına çıkmış, yurtiçi satış ve pazarlama kaleminin toplam içerisindeki payı ise 3 puan artarak %11'ye yükselmiştir.

OPSİYONLAR

2022 yılı ilk dokuz ayında 33 aracı kurum ve 2 banka tarafından gerçekleştirilen opsiyon işlem hacmi önceki yılın aynı dönemine göre %42 artarak 38 milyar TL olmuştur. Pay ve endeks opsiyonlarının hacmi artarken, döviz dayanak alan opsiyonların hacmi azalmıştır.

2021 yılında toplamdan aldığı %40'lık pay ile ilk sıraya oturan pay opsiyonları ise, 2022 yılı ilk dokuz ayında bu payını %52'ye yükselterek yerini perçinlemiştir. Döviz opsiyonlarının toplamdaki payı ise azalmaya devam ederek 2022 ilk dokuz ayında %18 olmuştur.

2022'nin ilk dokuz ayı itibarıyla verisi derlenen kurumların opsiyon işlem hacmi 37 milyar TL civarı olurken, ilk 4 aracı kurum tarafından gerçekleştirilen işlemler incelenen

kurumların toplam opsiyon hacminin üçte ikisinden fazlasını (%68) oluşturmıştır.

Tablo 4: Ürün Bazında Opsiyon İşlem Hacmi Oranı Dağılımı

Ürün	2021/09	2021	2022/09
Endeks	27.1%	31.0%	29.4%
Döviz	30.6%	29.2%	18.2%
Pay	42.3%	39.8%	52.4%
Toplam	100%	100%	100%

Kaynak: Borsa İstanbul

Aracı kurumların opsiyon işlemlerinin yurtiçi kurumlar kaleminde yoğunlaştığı, en büyük 2 kurum tarafından gerçekleştirilen hacmin de hacmin neredeyse yarısını oluşturduğu

görülmektedir. Bu işlemler genellikle kurum portföyü işlemlerini yansıtmaktadır.

Departman dağılımına daha ayrıntılı bakıldığında, en çok işlem kurum portföyüne

yapılırken, bunu şubeler takip etmektedir (bkz. Tablo 5). Opsiyon işlemlerinde diğer ürünlerde en önemli paya sahip olan internetin payı %10 olurken, doğrudan piyasa erişimi kanalının payı ise %9 olmuştur.

VARANTLAR

Ağırlıklı olarak bireysel yatırımcıların işlem yaptığı varant piyasasında 2022 yılı ilk dokuz ayında 42 kurum aracılık yapmıştır. Yıllık işlem hacmi %25 artarak 76 milyar TL'ye çıkmıştır.

Bu işlemlerin yarıya yakınının (%42) aynı zamanda varant ihraççısı da olan bir kuruma ait

olduğu, dolayısıyla piyasada yoğunlaşmanın yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere internet işlemleri %47'lik pay ile başı çekerken, onu ihraççı kurumların işlemleri dolayısıyla kurum portföyüne yapılan işlemler (%36) takip etmektedir.

Tablo 5: Kurumlarda İşlemlerin Departman Dağılımı (2022/09)							
Yatırımcı	Pay Senedi	SGMK	Repo	Vadeli İşl.	Opsiyon	Varant	Kaldıraçlı
Yurtiçi Satış ve Pazarlama	5.8%	38.6%	39.7%	11.3%	15.2%	4.8%	16.9%
Şube, Acente, İrtibat Bürosu	11.6%	38.6%	24.6%	12.3%	26.4%	10.2%	9.5%
Şube	9.2%	29.0%	10.6%	10.4%	25.9%	0.7%	9.3%
Acente	1.1%	9.1%	13.6%	1.0%	0.2%	0.1%	0.3%
İrtibat Bürosu	1.3%	0.5%	0.3%	1.0%	0.3%	9.4%	0.0%
İnternet	52.4%	1.4%	0.2%	34.7%	10.0%	47.4%	31.9%
Doğrudan Piyasa Erişimi (DMA)	25.7%	0.0%	0.0%	30.0%	9.3%	0.0%	0.0%
Çağrı Merkezi	0.0%	0.0%	5.5%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Portföy Yönetimi	0.2%	0.0%	0.4%	0.3%	0.0%	0.0%	0.0%
Kurum Portföyü	1.4%	6.8%	10.7%	4.5%	34.4%	36.4%	41.6%
Yurtdışı Satış ve Pazarlama	2.9%	14.6%	19.1%	6.9%	4.8%	1.2%	0.1%
Toplam	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kaynak: TSPB

KALDIRAÇLI İŞLEMLER

Kaldıraçlı işlemler yalnızca aracı kurumlar tarafından yapılmakta olup, bu işlemlerin hacmi 2022 yılı ilk dokuz ayında 2021 yılı aynı dönemine göre %122 artışla 18 trilyon TL olmuştur. Bu hacmin 10 trilyon TL'lik kısmı aracı kurumların müşterileri ile gerçekleştirdiği kaldıraçlı işlemlerden, kalan kısmı kurumların kendilerini koruma amaçlı olarak likidite sağlayıcılar ile gerçekleştirdikleri işlemlerden oluşmaktadır.

Kaldıraçlı işlemlerde yoğunlaşma görülmektedir. 2022 ilk dokuz ayında 37 aracı kurumun gerçekleştirdiği bu işlemlerin %56'sı ilk 4 aracı kurum tarafından yapılmıştır.

Bu dönemde kurum portföyü dışında gerçekleştirilen kaldıraçlı işlemlerin %32'si internet üzerinden yapılmış iken, ardından gelen yurtiçi satış departmanının payı %17'dir. Tablo 5'te kurum portföyü altında izlenen tutar esas olarak likidite sağlayıcılar ile yapılan işlemleri göstermektedir.

KURUMSAL FİNANSMAN

Bu bölümde incelenen kurumlar tarafından gerçekleştirilen kurumsal finansman projelerine yer verilecektir. 2022 yılı ilk dokuz

ayında 37 aracı kurum kurumsal finansman faaliyetinde bulunmuştur.

PAY SENEDİ HALKA ARZLARI VE TAHVİL İHRAÇLARI

2022 yılı başından itibaren özellikle gelişmiş ülkelerde bozulan makroekonomik göstergeler ile çoğu gelişmiş ülkenin faiz arttırımına yönelmesi, küresel risklerin de devam etmesiyle dünyada halka arz piyasasının yavaşlamasına sebep olmuştur.

Ernst&Young Global IPO Trends raporuna göre 2022 yılı ilk dokuz ayında dünyada halka arzlar yavaşlamaya devam etmiş, halka arz olan şirket sayısı yıllık bazda %44 azalarak 992'ye düşerken, halka arzların toplam büyüklüğü de %57 azalarak 146 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de ise 2021 yılındaki yüksek halka arz performansının 2022 yılında da devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde 30 şirket borsaya kote olurken, elde edilen toplam hasılat 13 milyar TL'ye yaklaşmıştır. Arz olan şirketlerin 16'sı Yıldız Pazarda, 14'ü ise Ana Pazarda kote olmuştur. 2022 yılı ilk dokuz

ayında gerçekleşen 30 halka arza katılan yatırımcı sayısı ise 4 milyonu aşmıştır. Ancak bu rakamın, birden çok halka arza katılan yatırımcıları birden fazla kez içerdiği göz önüne alınmalıdır.

Bu dönemde Garanti Yatırım ve İfo Yatırım 4'er halka arz gerçekleştirerek liderliği elinde tutmaktadır. Halka arzlarda eş liderlik olduğu için kurumsal finansman faaliyetlerine ilişkin Tablo 7'de tamamlanan halka arz sayısı 33 olarak gösterilmektedir.

2022 yılı ilk dokuz ayında özel sektörün tahvil ihracı hasılatı 2021 yılı toplamına yaklaşarak 250 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 1.360 adet tahvil ihracının 257'sinin aracı kurumlar aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ihraçların bir kısmına yatırım bankaları da aracılık ettiği için, Tablo 6'da sunulan rakamlar ile farklılık göstermektedir.

Tablo 6: Pay Senedi Halka Arzları ve Tahvil İhraçları

Pay Senedi Halka Arzları	2021/09	2021	2022/09
Sayı	38	53	30
Tutar (mn. TL)	16,262	21,561	12,690
Borsa Yatırım Fonu			
Sayı	0	2	0
Tutar (mn.TL)	0	25	0
Tahvil İhraçları			
Sayı	957	1,294	1,360
Tutar (mn. TL)	188,694	258,444	249,601

Kaynak: Borsa İstanbul

*Tahsisli satışlar hariçtir.

TAMAMLANAN KURUMSAL FİNANSMAN PROJELERİ

Tablo 7: Kurumsal Finansman Faaliyetleri (Tamamlanan Proje)			
	2021/09	2021	2022/09
Birincil Halka Arz	44	59	33
İkincil Halka Arz	0	0	0
Tahvil-Bono İhracı	820	1,085	1,167
Şirket Satın Alma/Birleşme-Alış	4	5	0
Şirket Satın Alma/Birleşme-Satış	8	11	8
Finansal Ortaklık	0	0	0
Diğer Finansmana Aracılık	1	1	2
Sermaye Artırımı	25	35	20
Temettü Dağıtımı	28	36	38
Özelleştirme - Alış Tarafı	0	0	0
Özelleştirme - Satış Tarafı	0	0	1
Diğer Danışmanlık	62	72	48
Toplam	992	1,304	1,317

Kaynak: TSPB

1,163'ü tahvil-bono ihracı olmak üzere, toplam 1,317 adet proje tamamlamıştır.

Birliğimizce derlenen verilere göre; 2022 yılı ilk dokuz ayında aracı kurumlar 1,362 adet yeni kurumsal finansmanı projesi almış,

2022 yılı ilk dokuz ayında toplam 66 yeni halk arz projesi alınmış, bunların 33'ü tamamlanmıştır. İleriki döneme devreden halka arz projesi sayısı ise 81'dir.

PORTFÖY YÖNETİMİ

Aracı kurumlar, birincil ve ikincil piyasalar-daki aracılık faaliyetlerinin yanında gerçek ve tüzel kişilere bireysel portföy yönetimi hizmeti sunabilmektedir.

Eylül 2022 itibarıyla 14 aracı kurum tarafından 2.986 gerçek ve tüzel kişiye portföy yönetimi hizmeti verilmektedir. Müşteri sayılarını değerlendirirken, birden fazla kurumda

hesabı olan müşteriler olabileceği dikkate alınmalıdır.

Aracı kurumların yönettiği toplam portföy büyüklüğü Eylül 2022 sonunda 2021 yılının aynı dönemine göre %138 artarken, artışın özellikle tüzel kişilerden kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 8: Aracı Kurumlarda Portföy Yönetimi			
	2021/09	2021	2022/09
Yatırımcı Sayısı	2,629	2,634	2,986
Tüzel Kişi	52	46	73
Gerçek Kişi	2,577	2,588	2,913
Portföy Büyüklüğü. (mn. TL)	3,622	4,361	8,614
Tüzel Kişi	987	1,038	4,497
Gerçek Kişi	2,635	3,324	4,117

Kaynak: TSPB

KREDİLİ İŞLEMLER

Aracı kurumlar hisse senetleri alımıyla sınırlı olmak üzere müşterilerine kredi kullanılabilmektedir.

Eylül ayı içerisinde Borsa İstanbul Pay Piyasasında yaşanan olağan dışı volatilité kaynaklı olarak gerçekleşen gelişmeler nedeniyle bazı kurumların kredi bakiyeleri 2022 yılı üçüncü çeyreğinde azalsa da kredi bakiyesi sektör genelinde artmıştır.

2022 ilk dokuz ayında aktif olarak kredi kullanan yatırımcı sayısı %20 artış ile 36 bin kişiye ulaşmıştır. Bununla beraber aracı kurumların müşterilerine kullandırdığı kredi bakiyesi ise borsaya ilginin artarak sürmesiyle Eylül 2022 sonunda 22 milyar TL olmuş, 2021 sonuna göre %91 artmıştır. Bu dönemde 46

kurumun kredi kullanan yatırımcısı bulunmaktadır.

Kredili işlem bakiyesi en yüksek 2 kurum toplam kredili işlem bakiyesinin %20'sini oluşturmaktadır. Yatırımcı başına ortalama kredi bakiyesine bakıldığında ise tutarın aracı kurum bazında 82 bin TL ile 3,8 milyon TL arasında değiştiği gözlenmektedir.

Kredili işlemlere ilişkin veriler incelenirken bir yatırımcının birden fazla kurumda hesabı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, kredi bakiyelerine hisse senedi kredisini banka kanalıyla sağlayan kurumlar verilere dâhil değildir.

Tablo 9: Aracı Kurumların Kredili İşlemleri

Yatırımcı Sayısı	2021/09	2021	2022/09
Kredi Hacmi (mn. TL)	9,253	11,469	21,960
Kredi Kullanan Yatırımcı Sayısı	29,049	29,979	35,983
Yatırımcı Başına Kredi Hacmi (TL)	318,515	382,580	610,300

Kaynak: TSPB

ERİŞİM AĞI

Aracı kurumların yatırımcılara hizmet verdiği noktalar, genel müdürlük, şube, irtibat bürosu ve acentelerden oluşmaktadır. Verisi derlenen yatırım bankasının merkez dışı birimi bulunmamaktadır.

Eylül 2022 itibarıyla 42 kurumun merkez dışı birimi bulunmaktadır. Merkez dışı birimlerin büyük kısmının emir iletimine aracılık faaliyeti sunan acentelerden oluştuğu görülmektedir. Banka kökenli aracı kurumlar emir iletimine aracılık için grup bankaları ile anlaşırken, Birliğimiz tarafından derlenen verilere göre, banka iştiraki olmayan beş aracı kurumun çeşitli bankalarla arasında emir iletimine aracılık sözleşmesi olduğu görülmektedir. Eylül 2022 itibarıyla acente şubeleri sayısı 9.466 olmuştur.

2022 ilk dokuz ayında şube sayısı 15 adet artarak 317 olmuştur. 26 kurumun şubesi bulunmaktadır. Toplam 21 kurumun irtibat bürosu bulunurken irtibat bürosu sayısı ise 2021 sonuna göre 3 artarak 131 olmuştur.

Tablo 10: Erişim Ağı

	2021/09	2021	2022/09
Şubeler	299	302	317
İrtibat Büroları	121	128	131
Acente Şubeleri	9,493	9,397	9,466
TOPLAM	9,913	9,827	9,914

Kaynak: TSPB

Merkez dışı birimlerin işlem hacmindeki rolü incelendiğinde, özellikle SGMK, repo ve opsiyonlar için merkez dışı birimlerin hacminin, toplam işlem içerisinde hatırı sayılır bir payı olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla beraber fiiliyatta acenteler ve irtibat büroları çoğunlukla müşteri edinimine katkı sağlamaktadır.

ÇALIŞAN PROFİLİ

Sektördeki toplam çalışan sayısı, 2022 yılının ilk dokuz ayında 423 kişilik artışla 6.602 kişiye ulaşmıştır. 2022 yılı ilk dokuz ayında çalışan sayısındaki artışın büyük kısmı daha çok doğrudan satış işlemlerinin olduğu irtibat büroları ve şube departmanlarında yaşanmıştır. Kurum başına ortalama çalışan sayısı 103 olurken, kurum bazında bakıldığında çalışan sayısı 4 (Vesta Menkul) ile 465 (GCM Menkul) arasında değişmektedir.

2021 yılı sonuna göre GCM Yatırım 60 yeni çalışan istihdam ederek 2022 yılı ilk dokuz ayında personel sayısını en fazla arttıran kurum olurken, onu 43 kişiyle Ak Yatırım ve 36 kişiyle Deniz Yatırım izlemiştir. En fazla personel azalışı ise 25 kişi ile bazı irtibat bürolarını kapatan PhillipCapital'de olmuştur.

İncelenen yatırım kuruluşlarında, personelin ağırlıklı olarak merkez dışı birimler (şube, acente ve irtibat bürosu), yurtiçi satış ve pazarlama ile mali ve idari işler departmanlarında çalıştığı görülmektedir. Merkez dışı birimler ile yurtiçi satış ve pazarlamada çalışanların sayısı, toplam çalışan sayısının yarısını geçmektedir.

2022 yılı ilk dokuz ayında en çok personel artışı; şube (toplam 173 kişi) ve irtibat bürosu departmanlarında (toplam 110 kişi) gerçekleşmiştir.

Tablo 11: Kurumların Çalışan Sayısı

	2021/09	2021	2022/09
Kadın	2,608	2,656	2,869
Erkek	3,484	3,523	3,733
Toplam	6,092	6,179	6,602

Kaynak: TSPB

Tablo 12'de aracı kurumların ortalama çalışan sayısı da verilmektedir. Ortalama çalışan sayısının en fazla olduğu departman 27 kişi ile yurtiçi satış ve pazarlama birimi olup, ardından gelen mali işler birimindeki ortalama çalışan sayısı 12'dir. Araştırma departmanı 51 kurumda bulunmaktadır ve ortalama çalışan sayısı 4 kişidir. Bununla beraber en fazla araştırma uzmanı çalışan kurumda bu sayı 15'tir. Kurumsal finansman departmanı ise 37 kurumda bulunmaktadır. Bu bölümde en fazla istihdam yaratan beş kurum, kurumsal finansman departmanındaki toplam çalışanların yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır.

Tablo 12'de ayrıca aracı kurumlarda departmanlara göre dağılımı ve departmanlarda görev alan kadın çalışanların oranı verilmektedir. Kadın çalışan oranının en yüksek olduğu birimin %77 ile insan kaynakları olduğu, onu %53 ile irtibat bürolarının takip ettiği gözlemlenmektedir.

2022 yılı ilk dokuz ayında yeni işe alımların ağırlıklı olarak 35 yaş altı grupta gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Bu grup sektör çalışanlarının %48'ini oluşturmuştur. Aracı kurum çalışanları ile ilgili yaş, cinsiyet, tecrübe ve eğitim durumu hakkında kapsamlı veriler www.tspb.org.tr adresinde yer almaktadır.

Tablo 12: Çalışanların Departman ve Cinsiyet Dağılımı						
	Toplam Çalışan Sayısı				Ort. Çalışan Sayısı	
	2021/09	Kadın Oranı	2022/09	Kadın Oranı	2021/09	2022/09
Şube ve İrtibat Bürosu	2,062	45.3%	2,424	46.2%	5	5
Şube	1,362	41.6%	1,565	42.2%	5	5
İrtibat Bürosu	700	52.6%	858	53.4%	6	7
Yurtiçi Satış ve Pazarlama	1,281	48.4%	1,265	48.9%	27	27
Broker	74	37.8%	67	34.3%	2	2
Dealer	158	40.5%	153	40.5%	6	6
Yurtdışı Satış ve Pazarlama	175	32.6%	176	34.7%	6	6
Hazine	135	39.3%	152	35.5%	4	4
Portföy Yönetimi	36	5.6%	39	7.7%	2	2
Kurumsal Finansman	145	33.8%	157	33.8%	4	4
Araştırma	199	22.6%	211	24.6%	4	4
Mali ve İdari İşler	755	45.8%	785	45.7%	12	12
İç Denetim-Teftiş	212	47.2%	243	48.1%	4	4
İnsan Kaynakları	92	78.3%	118	79.7%	3	3
Bilgi İşlem	343	16.3%	354	16.1%	6	7
Diğer	425	42.8%	458	43.0%	7	8
Toplam	6,092	42.8%	6,602	43.5%	100	103

Kaynak: TSPB

FİNANSAL TABLOLAR

Birliğimiz, yatırım kuruluşlarının kamuya açıkladıkları özet finansal tabloların yanı sıra, bu tablolara ilişkin daha detaylı verileri de derlemektedir. Birliğimiz tarafından hazırlanan Aracı Kurum Finansal Tablo Hazırlama Rehberi doğrultusunda düzenlenen dipnotlar ile özet finansal tablolar arasında ufak farklılıklar mevcuttur. Dipnotlarda yer alan detaylı veriler uygulama birliği açısından daha sağlıklı bulunduğundan, rapordaki tüm tablolarda bu verilere yer verilmiştir.

Tablo 13'te gösterildiği üzere yatırım kuruluşlarının toplam varlıkları, özellikle ticari alacaklar kalemindeki artış ile 2022 yılının ilk dokuz ayında 2021 yıl sonuna göre %63 artmıştır.

Kısa vadeli ticari alacaklar ayrıntılı incelendiğinde, kredili müşteri bakiyesinin 2021 sonu

ile 2022 Eylül sonu arasında %91 arttığı dönemde, kredili müşterilerden alacakların %93 artışla 22 milyar TL'yi aştığı gözlenmektedir. Bununla beraber müşterilerden alacaklar bakiyesinde aynı dönemde 4,6 milyar TL'lik, takas ve saklama merkezinden alacaklar bakiyesinde ise 3,8 milyon TL'lik artış olmuştur.

Sonuç olarak, kısa vadeli ticari alacaklar 2022 Eylül sonunda 2021 yıl sonuna kıyasla %69 büyüyerek 50,7 milyar TL olmuştur. Bilançonun pasif tarafında ise müşteriler ile takas ve saklama merkezine borçlardaki artışın etkisiyle birlikte kısa vadeli ticari borçlar aynı dönemde %43 artarak 32 milyar TL'ye yaklaşmıştır.

Tablo 13: Özet Finansal Durum Tablosu (milyon TL)

	2021/09	2021	2022/09
Dönen Varlıklar	42,673	57,576	94,639
Nakit ve Nakit Benzerleri	12,847	17,202	22,018
Finansal Yatırımlar (Kısa Vadeli)	4,126	7,399	17,367
Ticari Alacaklar (Kısa Vadeli)	23,483	30,009	50,650
Diğer	2,218	2,967	4,604
Duran Varlıklar	3,098	3,810	5,317
Finansal Yatırımlar (Uzun Vadeli)	1,516	1,881	1,975
Diğer	1,583	1,929	3,342
TOPLAM VARLIKLAR	45,771	61,386	99,955
Kısa Vadeli Yükümlülükler	29,228	42,024	72,332
Kısa Vadeli Borçlanmalar	10,241	16,894	36,169
Ticari Borçlar (Kısa Vadeli)	17,357	22,248	32,000
Diğer	1,631	2,882	4,163
Uzun Vadeli Yükümlülükler	1,787	2,583	4,020
Özkaynaklar	14,756	16,780	23,603
Ödenmiş Sermaye	3,501	3,542	4,334
Sermaye Düzeltmesi Farkları	228	241	224
Paylara İlişkin Primler/İskontoları	112	112	30
Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelir/Giderler	497	642	816
Kârdan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	1,208	1,214	2,018
Geçmiş Yıllar Kâr/Zararları	5,309	5,255	8,610
Net Dönem Kârı/Zararı	3,903	5,775	7,616
TOPLAM KAYNAKLAR	45,771	61,386	99,955

Kaynak: TSPB

Eylül ayı içerisinde Borsa İstanbul Pay Piyasası ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasında yaşanan olağan dışı volatilité kaynaklı olarak gerçekleşen gelişmeler nedeniyle bazı aracı kurumlar ile müşterileri arasında alacak bakiyesi oluşmuştur. Aracı kurumlar bazı müşterilerin takas yükümlülüklerini yerine getirmek zorunda kalmış ve ilgili müşterilerden alacaklı duruma düşmüştür.

Likit bir aktif yapısına sahip sektörün varlıklarının 94,6 milyar TL'sini dönen varlıklar oluşturmaktadır. Toplam varlıkların 22 milyar TL'sini nakit ve nakit benzerleri, 50,6 milyar TL'sini ise kısa vadeli ticari alacaklar oluşturmaktadır. Finansal yatırımlar ise 2022 Eylül sonunda 2021 yıl sonuna göre %135 artarak 17 milyar TL'yi aşmıştır.

Nakit ve nakit benzerleri ile kısa vadeli finansal yatırımlar beraber değerlendirildiğinde,

Tablo 14'te görüldüğü üzere aracı kurumların 35 milyar TL'lik kısa vadeli portföylerinin büyük kısmını 18 milyar TL ile repo ve mevduatın oluşturduğu görülmektedir.

İncelenen dönemde kurumların pay senedi yatırımları Borsa İstanbul'da iyimser beklentilerin etkisiyle %118 artışla 10 milyar TL'yi aşmıştır. Aynı dönemde, diğer finansal varlıklardaki %330'luk artışta birkaç kurumun yatırım fonu bakiyesini artırması etkili olmuştur.

Varlıklar tarafında finansal yatırımlar ve ticari alacaklar kalemlerindeki büyümenin kısa vadeli borçlanmalarla finanse edildiği görülmektedir. 2021 yıl sonuna göre kısa vadeli borçlanmalar 2022 Eylül sonunda %114 artarak 36,2 milyon TL olmuştur. Alt kırımlar incelendiğinde; çıkarılmış tahvil, bono ve senetlerden temin edilen kaynakların az sayıda kurumun etkisiyle %184 artarak 14,8 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. 2022 yılında

toplam 19 kurum tahvil ve bono ihracı yoluyla kaynak temin etmiştir. Bununla beraber banka kredileri ve para piyasası kanalıyla temin edilen kaynakların incelenen dönemde yaklaşık 5 milyar TL arttığı görülmektedir. Eylül 2022 itibarıyla banka kredileri bakiyesi 7,1 milyar TL, para piyasasına borç bakiyesi 13,9 milyar TL olmuştur.

Kurumların döviz cinsi varlıkları 2022 Eylül sonunda 2021 yıl sonuna göre dolar bazında %9 azalarak 13,2 milyar TL olmuştur. Aynı dönemde yükümlülükler ise dolar bazında %17 artışla 11 milyar TL'ye çıkmıştır. Döviz cinsinden yükümlülüklerin, müşterilere kısa vadeli borçlar kaleminde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 14: Kısa Vadeli Port. Dağ. (milyon TL)
2021/09 2021 2022/09

GELİR TABLOSU

2022 yılının ilk dokuz ayında kurumların gelirleri geçen yılın aynı dönemine kıyasla %96 artarak 15,5 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2022 yılının ilk dokuz ayında aracılık gelirleri, işlem hacimlerindeki artışa bağlı olarak geçen yılın aynı dönemine göre %71 artış göstermiştir. Ayrıntılı incelendiğinde, pay senedi ve türev işlem komisyonlarında, bu ürünlerdeki

Repo Mevduat	11,034	14,812	18,048
Kamu SGMK	574	649	1,033
Özel SGMK	655	901	1,394
Pay Senedi	2,300	4,811	10,469
Diğer	596	1,038	4,471
Toplam	15,160	22,210	35,415

Kaynak: TSPB

Yatırım kuruluşlarının toplam özkaynakları, geçmiş yıl kârlarındaki ve net kardaki yükselişe bağlı olarak 2021 yıl sonuna göre 6,8 milyar TL'lik artışla 2022 yılı Eylül sonunda 23,6 milyar TL olmuştur. Bu süre içerisinde biri yeni kurulmuş ikisi yeniden faaliyetine başlamış toplam 24 kurum ödenmiş sermayesini toplam 792 milyon TL artırmıştır. Sektörün ödenmiş sermayesi 2021 yıl sonuna göre %22 artarak 4,3 milyar TL'ye çıkmıştır.

işlem hacmi artışına paralel olarak artış görülmüştür. Aracı kurumların vadeli işlem hacmi %105 artarken, türev işlemlerden elde ettikleri gelirlerde %77'lik artış görülmüştür. Aracı kurumların pay senedi işlem hacminin 2021 ilk dokuz ayına oranla %95'lik artış gösterdiği ortamda, pay senedi aracılık gelirleri %70 artmıştır. Bu gelirler, brüt aracılık gelirlerinin üçte ikisini oluşturmuştur.

Tablo 15: Toplam Gelirler (milyon TL)

	2021/09	2022/09	Değişim
Aracılık Gelirleri	3,831	6,563	71.3%
Kurum Portföyü Kar/Zararları	1,182	3,174	168.6%
Kurumsal Finansman Gelirleri	596	626	5.1%
Yatırım Fonu Dağıtım ve Varlık Yönetimi Gelirleri	65	124	91.6%
Müşteri Faiz Gelirleri	1,785	3,933	120.3%
Diğer Gelirler	463	1,094	136.1%
Toplam	7,922	15,514	95.8%

Kaynak: TSPB

Pay senedi işlem hacimlerinde görülen konsantrasyon gelirlere de yansımaktadır. Pay senedi işlem hacminin %35'ini 3 kurum yaratırken, gelirlerin de %30'u 3 kurum tarafından yaratılmaktadır.

Müşterilerin kaldıraçlı işlem hacmi bir önceki yılın ilk dokuz ayına kıyasla %128 artarken, kaldıraçlı işlemlerden elde edilen komisyonlar %113 ile işlem hacmindeki artışın altında kalmıştır.

Tablo 16: Aracılık Gelirleri (milyon TL)			
	2021/09	2022/09	Değ.
Pay Senedi	3,042	5,163	69.7%
Türev İşlem	635	1,125	77.2%
Kaldıraçlı İşlem	383	817	113.0%
SGMK	76	95	24.2%
Yabancı MK	225	293	29.8%
Brüt Gelir	4,362	7,492	71.7%
İadeler	-531	-929	74.9%
Net Gelir	3,831	6,563	71.3%

Kaynak: TSPB

Tablo 15'te görüldüğü üzere 2022 yılının ilk dokuz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre tüm gelir kalemlerinde artış gözlemlenirken, en büyük tutar artışı aracılık gelirlerinde yaşanan 2,7 milyar TL'lik büyüme olmuştur. Ayrıca, müşteri faiz gelirleri de karşılaştırılan dönemde 2,1 milyar TL büyümüştür.

Sektörün kurumsal finansman gelirleri bir önceki yıla oranla %5 oranında artarak 626 milyon TL olmuştur. Birincil halka arz faaliyetlerinde 2021 yılında görülen canlılık 2022 yılında da devam etmektedir. 2022 yılının ilk dokuz ayında, bir önceki yılın aynı dönemine oranla kurumsal finansman faaliyetlerinde görülen artışa bağlı olarak bu gelirlerde de artış gözlemlenmiştir (Tablo 17). Halka arz ve tahvil ihraçlarına aracılık gelirleri %16 artarak 560 milyon TL olmuştur.

Bir aracı kurum ve verileri derlenen yatırım bankasının yurtdışındaki ana ortağına sunduğu yatırım danışmanlığı, pazar araştırması gibi faaliyetlerden elde ettiği gelirler de diğer danışmanlık geliri olarak diğer gelirler kaleminde takip edilmekte olup bu kalemdaki gelirler, bir kurumun gelirindeki azalışın etkisiyle %77 azalarak 11 milyon TL'ye inmiştir.

Tablo 17: Kurumsal Finansman Gelirleri (milyon TL)			
	2021/09	2022/09	Değişim
Halka Arz – Tahvil İhraç	482	560	16.1%
Şirket Satın Alma-Birleşme	22	10	-54.4%
Diğer Finansmana Aracılık	32	33	4.8%
Sermaye Artırımı-Temettü Dağıtımı	11	12	7.0%
Diğer Danışmanlık	49	11	-77.4%
Toplam	596	626	5.1%

Kaynak: TSPB

Yeniden Tablo 15'te sunulan toplam gelirlere dönecek olursak, bir önceki yılın ilk dokuz ayına göre 2022'nin ilk dokuz ayında müşterilerin kredi bakiyesindeki artışa paralel olarak 2022 yılında müşterilerden elde edilen faiz gelirleri önceki yılın aynı dönemine göre %120 artarak 3,9 milyar TL'ye yükselmiştir.

Aracı kurumlar, portföy yönetim şirketlerince yönetilen yatırım fonlarının satışına aracılık hizmeti vermektedir. 2022 yılının ilk dokuz ayında 17 kurumun gelir elde ettiği yatırım fonu satışı kaleminde, bir önceki yılın ilk dokuz ayına kıyasla elde edilen gelir %98 büyüyerek 87 milyon TL'ye çıkmıştır. Bununla beraber 16 kurumun faaliyet gösterdiği varlık yönetiminde ise 37 milyon TL gelir yaratılmıştır. Toplamda, kurumların yatırım fonu

dağıtım ve varlık yönetimi aracılık gelirleri 124 milyon TL olmuştur (Tablo 15).

Saklama, yatırım danışmanlığı gibi diğer komisyon gelirleri ile esas faaliyet gelirlerinin muhasebeleştiği diğer gelirler kalemi karşılaştırılan dönemde %136 artarak 1 milyar TL'yi aşmıştır.

Bir aracı kurum ve verileri derlenen yatırım bankasının yurtdışındaki ana ortağına sunduğu yatırım danışmanlığı, pazar araştırması gibi faaliyetlerden elde ettiği gelirleri de diğer danışmanlık geliri olarak diğer gelirler arasında takip edilmekte olup bu kalemin yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır.

Tablo 18: Giderler (milyon TL)

	2021/09	2022/09	Değişim
Pazarlama, Satış, Ar-Ge Giderleri	824	1,491	81.0%
İşlem Payları	590	1,070	81.4%
Diğer Pazarlama, Satış, Ar-Ge Giderleri	234	420	79.8%
Genel Yönetim Giderleri	2,493	4,736	90.0%
Personel Giderleri	1,354	2,533	87.1%
Amortisman Giderleri	128	185	44.9%
İtfa Payları	16	19	18.1%
Üyelik Aidat, Gider ve Katkı Payları	25	38	48.8%
Komisyon ve Diğer Hizmet Giderleri	62	135	117.2%
Vergi, Resim ve Harç Giderleri	189	500	164.2%
Diğer Genel Yönetim Giderleri	719	1,326	84.5%
Toplam	3,316	6,227	87.8%

Kaynak: TSPB

2022 yılının ilk 9 ayında kurumların toplam giderleri ise, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %88 artarak 6,2 milyar TL olmuştur. Giderlerdeki artışta en büyük etken personel giderleri olup, bunda iş hacmindeki büyümeyle birlikte personel sayısının artmasının rolü olduğu gözlemlenmektedir. Toplam personel gideri incelenen dönemde %87 artarak 2,5 milyar TL'yi aşmıştır.

2022 Eylül sonunda 6.602 kişinin istihdam edildiği sektörde çalışan başına düşen aylık ortalama personel gideri önceki yılın aynı dönemine göre %60 olan ortalama enflasyonun üzerinde, %80 artarak 44.022 TL olmuştur.

Sonuç olarak, borsanın artış trendinde olduğu 2022 yılının ilk 9 ayında, aracılık gelirleri ile kredili müşteri gelirlerindeki artışlar ile özellikle kurum portföyüne yapılan işlemlerden elde edilen gelirlerdeki artışların etkisiyle, 2021 yılının ilk 9 ayına kıyasla toplam gelirler (brüt kâr) %96 artarak 15,5 milyar TL olurken, giderler %88 artışla 6,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Tablo 19).

Birliğimiz tarafından 2010 yılında yayınlanan Aracı Kurum Finansal Tablo Rehberine göre kurumların finansman gelir/giderlerinde takip etmesi beklenen "kur farkı ve finansal ürünlerin değerlemesine ilişkin" gelir ve giderlerin, bazı kurumlar tarafından diğer faaliyet gelirlerinde muhasebeleştirildiği bilinmektedir. Diğer faaliyet gelirleri kalemi, piyasalardaki hareketlenmenin sonucu olarak artan kur farkı gelirlerinin etkisiyle 2021 yılının ilk dokuz ayına göre %218 artarak 2,4 milyar TL'ye yaklaşmıştır.

Bu kalemdede yoğunlaşma gözlemlenmekte olup 2022 ilk dokuz ayında 3 kurumun elde ettiği diğer faaliyet gelirleri, bu kalemdeki toplam tutarın yarısından fazlasını oluşturmaktadır. 2,3 milyar TL'yi bulan diğer faaliyet giderlerinde de benzer şekilde söz konusu kurumların kur farkı giderlerinin etkisi yüksektir.

Tablo 19: Özet Gelir Tablosu (milyon TL)

	2021/09	2022/09	Değişim
Satış Gelirleri (Net)	441,576	547,642	24.0%
Satışların Maliyeti	-433,654	-532,128	22.7%
Brüt Kâr/Zarar	7,922	15,514	95.8%
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	-821	-1,490	81.6%
Genel Yönetim Giderleri	-2,493	-4,736	90.0%
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	-3.1	-0.8	-75.5%
Diğer Faaliyet Gelirleri	750	2,387	218.3%
Diğer Faaliyet Giderleri	-719	-2,263	214.9%
Faaliyet Kârı/Zararı	4,637	9,411	103.0%
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	4	6	60.7%
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler	0.0	-0.1	105.2%
İştirak Kâr/Zararlarından Paylar	39	53	35.2%
Finansman Gideri Öncesi Faaliyet Kâr/Zarar	4,679	9,469	102.4%
Finansman Gelirleri	2,352	3,924	66.9%
Finansman Giderleri	-1,893	-3,647	92.7%
Vergi Öncesi Kâr/Zarar	5,138	9,746	89.7%
Vergi Gelir/Gideri	-1,235	-2,130	72.4%
Dönem Vergi Gelir/Gideri	-1,347	-2,151	59.7%
Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	112	22	-80.8%
Dönem Kârı/Zararı	3,903	7,616	95.1%

Kaynak: TSPB

Bu şekilde, 2022'nin ilk dokuz ayında faaliyet kârı bir önceki yılın ilk dokuz ayına göre %103 yükselerek 9,4 milyar TL'ye çıkmıştır. Kurumların finansal yatırımlarına ilişkin net faiz gelirleri/giderleri, kur farkı gelirleri, temettü gibi finansal gelirleri/giderlerinin yer aldığı net finansman gelirleri, aynı dönemde 182 milyon TL'lik azalışla 277 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç itibarıyla, verisi derlenen kurumların net dönem kârı bir önceki yılın ilk 9 ayına göre 2022 yılının aynı döneminde %95 artışla 7,6 milyar TL olmuştur.

İncelenen 63 aracı kurum ve 1 yatırım bankasından 54'ü bu dönemde kâr etmiştir. 2022 yılının ilk dokuz ayında en çok kâr eden kurum İş Yatırım (1,8 milyar TL)

olurken en yüksek kâr elde eden ilk 4 kurum (İş Yatırım, Garanti Yatırım, Ak Yatırım, Yapı Kredi Yatırım) ise sektör kârının yarısından fazlasını oluşturmuştur.

Tablo 20'de net kârın brüt kâra bölünmesiyle hesaplanan kârlılık oranı ile özsermaye kârlılık oranları hesaplanırken son 12 aylık ortalama dikkate alınmıştır. Buna göre, 2022 yılının ilk dokuz ayında sektörün kâr marjı bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puan azalarak %49,1 olmuştur. Diğer taraftan özsermaye kârlılık oranı önceki yılın aynı dönemine oranla 8,7 puan artarak %50,6 oranında gerçekleşmiştir. Artışın, özsermayedeki artışın kardaki artışın gerisinde kalması etkili olmuştur.

Tablo 20: Net Dönem Kâr/Zarar		
	2021/09	2022/09
Kurum Sayısı	61	64
Kâr Eden Kurum	51	54
Zarar Eden Kurum	10	10
Net Kâr	3,903	7,616
Toplam Kâr (milyon TL)	3,936	7,933
Toplam Zarar (mn. TL)	-33	-316
Net Kâr/Brüt Kâr*	49.3%	49.1%
Özsermaye Kârlılık*	41.9%	50.6%

Kaynak: TSPB

*12 aylık hesaplanmıştır